

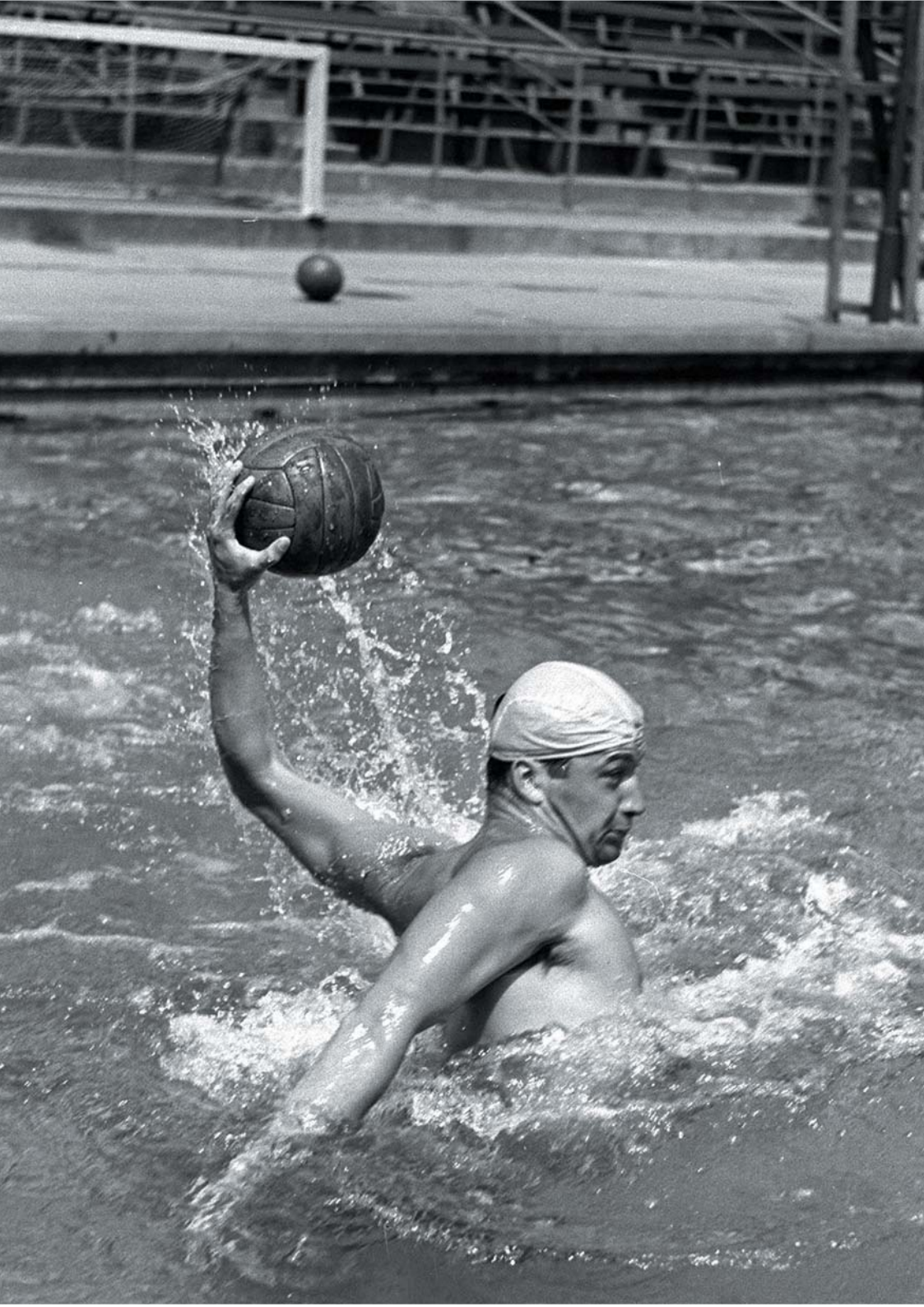

**GYARMATI
DEZSŐ
1927–2013**

47

Sport
élet

Fotó: SZAKA JÓZSEF

KOCSIS L. MIHÁLY
író

CSAK A LABDA NEM SÜLLYED EL

(In memoriam
Gyarmati Dezső)

I dén július 7-én megszólalt a mobilom, éppen külföldön tartózkodtam, ilyenkor nem szívesen telefonálgat az ember, de láttam, hogy Gyarmati Dezső hív, hát természetesen fölvettem. Dezsővel évtizedes – mondhatni gyerekkorom óta tartó – ismeretség kötött össze, előbb Apám révén, később már saját jogon (sportújságíróként), s ez az ismeretség akkor vált szorosabbá, amikor feleségéről, Bara Margitról írtam a könyvemet (2006–2008). Annak a könyvnek a megjelenése után vetődött fel benne, hogy nekünk is kellene egy „közös” könyvet írunk, amely nem is csak az életéről szólna, hanem annak elmúlásáról – a keserves megőregedésről. Évekig dolgoztunk ezen a könyvön, ami (életében) mégsem készült el, vélhetően azért, mert a vallomásai nyomán alakuló szöveg nem volt teljesen azonos azzal a képpel, amit önmagáról továbbítani szeretett volna, de még inkább azért, mert az átélt hanyatlás – amit, sajnos, a legéletrősebb sportemberek sem kerülhetnek el, de amelyet ők talán mindenki másnál jobban

„Megy a ball!” – Papp Lacinál
a célállomás az ellenfél
„pacekja” volt,
Gyarmati Dezsőnél („Suta”)
az ellenfél kapuja. (A XXX.
és a XXX. oldalon levő fotók
Rajki Béla–Gallov Rezső
Korszerű vízilabdázás című
könyvéből valók; 1985)

megszenvetnek! – visszaolvasva elijesztette. Ő is úgy volt, mint mindannyian: amit nem mondunk ki, az nincs. Pedig van, és ezt ő is tudta. Azért nem volt képes „szakítani” végleg ennek a „búcsúkönyvnek” (búcsúköny?) gondolatával. Erről szöjt ez az – akkor még nem tudtam, hogy – utolsó telefonbeszélgetésünk is. Némi szomorúsággal vette tudomásul, hogy majd csak augusztus közepe után tudnánk személyesen találkozni. „Ha hazajöttél, hívjál! Föltéve, ha még élek...” Kis, keserű nevetés volt a hangjában. Az utóbbi időben gyakran használta ezt a formulátot.

És a legfontosabb, amiért mégsem tudott elszakadni „könyvünk” gondolatától!

Mert azt gondolta: tartozik még azzal a szolgálattal, hogy saját példájával rettentően el mindenkit a dohányzástól, ettől a rettenetes szenvedélytől, amit ő, az örök győző képtelen volt legyőzni. Halálos betegen, végső leromlottságában sem tudott szakítani a cigarettával, amihez pedig már felnőtt fejjel, huszonkilenc éves korában nyúlt először. Szégyellte, nevetett magán, pedig tudta, hogy inkább sírnia kellene. 2012 áprilisában küldött utánam – akkor is hosszabban időztem Olaszországban a húgomnál – egy kazettát, amelyet azért kezdett el, mert szeretne volna dokumentálni az „utolsó cigarettát” ünnepélyes aktusát. És valóban elnyomta! Hosszan beszélt, körüllötte az éjszaka képeivel – hát, mégiscsak rá kellett gyűjtania! Úgy éreztem, nagy lelkierőre vall, hogy ennek ellenére elküldte ezt a kazettát... végül is egy idegennek. Mint aki nyilvánosan bevallja: ilyen vagyok, esendő, gyenge, erőtlenség és következetlen! Akiben a szenvedély erősebb a józanészénél.

Halálhíre két nappal a hazautazásom előtt ért utol. Nem volt váratlan, mégis szíven ütött. Mert – mint minden halálban – most is a *befejezetlenség* dermesztő végletessége üzent.

Úgy érzem, ennek a nagy sportembernek utolsó akaratát közvetítem most – e kötet szerkesztőinek támogatásával –, amikor közreadom csonkán maradt könyvünk hőisének, szándéka szerinti, legfontosabb üzenetét.

Ne gyűjts rá! Dobd el!

Eleinte azt írták rá a dohánytermékekre, hogy „A dohányzás káros az egészségre” – ma már így szerepel a figyelmeztetés: „A dohányzás halált okozhat!” Jól tudjuk persze, hogy a halált leginkább maga az élet „okozza”, mégis jó volna, ha hallgatnánk a nyolcvanhat évesen közölünk eltávozó Gyarmati Dezsőre.

Fotó: RAJKI BÉLA

AZ ÉJSZAKA KÉPEI (a kazetta; 2012. április)

...hosszúak az éjszakák, és elég csöndesek, a Bécsi úton csak néha húz el egy-egy kocsi, többnyire nagy sebességgel, a hangjukból hallani, a buszok is leálltak, az éjszakai járat kivételével, villamos-csikorgás már rég nem hallatszik a Frankel Leó út felől. Amikor a rózsadombi villát eladtuk, és ebbe a kisebb lakásba költöztünk a Zsigmond udvarba, az egyik szempont a „Csaszi” közelsége volt, vagyis a Komjádié, évtizedek óta már én is így hívom, pedig először azt hittem, sose áll rá a szám, és nem azért, mintha nem tisztelném eléggé „Komi bácsit”, persze, nem ismerhettem, hiszen még a mi időnk előtt ment el, de hozzá minden magyar pólósnak személyes köze van ...tehát éjszaka

Fotó: RAJKI BÉLA

...az előbb még ott álltam az ablaknál, itthon nem használok a járókeretet, a bútorokba kapaszkodom, ajtófélfánál, falnál keresem a támasztékot, az ember ügyeskedik, és bizonyos tekintetben ügyessé is válik ...noha egyetlen

...a teste nem engedelmeskedik, amihez különösen nehéz hozzászoknia egy olyan embernek, aki egész életében abból élt, hogy uralja a testét, pontosabban birtokolja, mert képes rá, arra edz, arra neveli magát, gyakorlat teszi a mestert

...itt vannak először a legnagyobb zavarok ...hogya a fej még mindig uralja, de a test már nem

...tavaly, amikor először estem el az utcán, nem akartam elhinni, pedig akkor már régóta bottal jártam, először csak a nagyobb biztonság kedvéért, aztán már azért, mert éreztem, hogy szükségem van rá, de az idegrendszer még akkor sem akart ráhangolódni, ellenállt. Margitkával sétáltunk, ők már átértek az útesten, én valamiért lemaradtam, leléptem a járdáról, ahogy illik: balra-jobbra néztem, nem volt a közelben semmi, kettőt léptem... és valahogy elfogytak alólam a lábaim, nem is értettem, hogy mi történt, először azt hittem, megbotlottam és elestem, a segítőaszszony visszanezézett, elengedte Margit karját, segíteni akart, én intettem, hogy nem kell, de közben a közelebbi járdáról is leléptek néhányan, nekik szóval mondtam, hogy nincs semmi baj, feltámaszkodtam, félig már felálltam, amikor újra összecsuclottam, autók közeledtek, de én csak Margit szemét láttam, ahogy áll a túlsó járdán és néz engem, a rémületet abban a hatalmas szemében, ezután szereztem be a járókeretet, külön meg kellett tanulnom, hogy szállok be az autóba, hogy szállok ki vele, kellett néhány nap, mire ráéreztem a technikai finomságokra, azóta állandó útitársam, mondhatni: ez a járókeret ad keretet a járásomnak, persze, ha olykor van egy-egy jobb napom, elég a bot is, de ez már ünnepnapnak számít, ilyenkor szinte visszafiatalodom

...ezerkilencszázötvenhatig egy szál cigarettát nem szívtam el, a gyerekek, a társaim titokban jártak a vécebe dohányozni, néha én is velük mentek, láttam, mit csinálnak, éreztem a dohány szagát, de soha nem gyújtottam rá, pedig kínáltak, de soha nem estem kísértésbe

...valójában erről akarnék

...amikor elhatároztam, hogy elkezdek beszélni erre a kazettára, kicsit összerendezni a gondolataimat, úgy gondoltam, hogy fontos lenne, ha elmondanám a tapasztala-

imat és a véleményemet a cigarettázásról, a cigarettázás ártalmasságáról, vagy a dohányzás ártalmasságáról?, ez Csehov, ha jól tudom, egyszer hallottam a tévében, eléggé szívószerű monológ, noha inkább másfajta ártalmasságokról beszél, én azonban csak a dohányzásról

...tehát az előbb néztem az éjszakai utcát az ablakból, aztán minden erőmet igénybe véve visszabotorkáltam az íróasztalomhoz, most itt ülök, kicsit pihennem kell, igénybe vett ez a fárasztó túra... minden összefügg... a cigaretta, az éjszakai ablak, és a visszaút, talán két méter is megvan

...sportember voltam már fiatalon, valahogy ez a kettő, sport és cigaretta nálam nem fért össze, tehát nem gyújtottam rá, ilyen egyszerű, senki nem mondta, hogy ne tegyem, egyszerűen nem tettem, mert minek, mindenki dohányzott, fújta a füstöt, a legjobb barátaim is, én nem, aztán jött ötvenhat októbere, a forradalom, amibe valahogy belekeveredtem, vagy ez így nem is pontos, hogy keveredtem, mert abban van valami akciószerű tudatosság, akárha úgy is, hogy nem akarja az ember, de mégis... én viszont egyszerűen csak ott voltam, fogalmam sem volt, hogyan, akkor gyújtottam rá először, álltak körülöttem az emberek, adj egy cigit, nincs, aztán kínálták, vettem, meggyújtották, szívtam egyet, köhögtem, az Ötvenes terv volt akkoriban a sláger, sose felejttem, ócska papírtasakban, rajta vörös háttér előtt egy nagy 5-ös szám, hátul füstölő gyárkémények, ja, és persze vöröscsillag, később jól megtanultam a márkákat, Kossuth, Mátra, Fecske, Románc, Symphonia, Filtol, még Sport nevű is volt, utóbbi importált cigaretta, tizes kiszérelésben, igaz, JÓ Egészséget! szerencsére nem... azokban a napokban az olimpia hátrább került a fontossági sorban, voltak pillanatok, amikor abban sem voltam biztos, hogy ki akarok menni

...aztán már kint, Melbourne-ben is rárgyújtottam, amolyan kocadohányosként, és ez így ment egészen addig, amíg ötvenhétben nem disszidáltunk, mert akkortól már rendszeresen szívtam, ez megint megváltozott, amikor visszajöttünk, és folytathattam a sportolói pályafutásomat, akkor lementem napi három-négy szálra, de soha abba nem hagytam, mind a mai napig... ez életem egyik rákfenéje

...én úgy ismerem magamat, mint akinek eléggé erős akarata van, és ez alapvetően így is van, bizonyos kérdésekben mindig is határozott tudtam lenni

...kivéve a dohányzást, itt mindig vereséget

szervenvedtem, időről időre elhatároztam, hogy abbahagyom, letettem az „utolsó” cigarettát, de csak napokra tudtam tartani magamat az elhatározásomhoz, mindig elbuktam, gyengének bizonyultam, tehát több mint valószínű, hogy a sírig el fog kísérni ez a... mi is? rossz szokás? szenvedély? átok?... mindegyik

...de most

...amikor most elővettem a kismagnót, hogy beszélni fogok, megint megszületett bennem a Nagy Elhatározás, kész, vége, eddig és ne tovább!... abbahagyom, de most végre végleg

...amikor edzősködtem, legalább egy doboz volt a napi normám, láncdohányos azonban akkor sem voltam, talán azt az egy időszakot leszámítva, amikor felcsaptam politikusnak, és az első kampányt csináltuk, hajnaltól késő estig jártuk a vidéket, sokszor Lezsák Sanyival együtt, aki szintén nagy dohányos volt, néha összeérték a napok,

Gyarmati Dezső és Székely Éva kislányukkal, Andreával a Nemzeti Sportuszodában, 1956. június 13-án. (Aztán novemberben olimpia következik Melbourne-ben, és Gyarmati a második olimpiai aranyérmével gazdagodik.)

Fotó: BOJÁR SÁNDOR / MTI

Az 1956-os nagy
vérvesztés után
formálódó új váloga-
tott-keret (1957 eleje):
Kiss Egon, Gyarmati
Dezső, id. Szívós
István, Vitéz István
(elől), Hevesi István,
Kun György, Németh
II István, Dömötör
Zoltán (középső sor),
Svéda Gyula, Mayer
Mihály, Markovits
Kálmán, Vízvári
György, Dancsa
István (hátsó sor).
Hamarosan Gyarmati
Dezső is kiesik
a sorból – „külföldre
távozott”...

mindig füstölt szánkban a cigaretta, ő később, amikor kilencvennégyben bekerült a parlamentbe, egyik napról a másikra letette a cigarettát, és azóta nem dohányzik, fogalmam sincs, hogy csinálta... én is nagyon sokszor abbahagytam már a dohányzást... viszont mindig igyekszem napi tíz szál alatt maradni... három-négy... többnyire nyolc... tíznél több soha, vagy csak ritkán, nem is tartom magamnál a dobozt, minden szálát külön kell kérnem a Margitka segítőtől, mert úgy gondoltam, ez is mérséklően hat... az, hogy mindig külön kérni kell
...nagyon egészségtelen, nagyon káros, sok mindenre kihat, mármint a cigaretta
...a Jóisten engem nagy fizikummal áldott meg, hogy egyáltalán még élek, ennek a fizikumnak köszönhető, hanem amennyi szenvedést okozott, és főleg okoz most,

ebben az utolsó időszakban... erről akartam elsősorban beszélni ezen a kazettán
...mert nagyon jó rágyújtani egy cigarettára, inni egy jó kávét, beszélgetni a haverokkal, aki dohányos, tudja, hogy miről beszélnek
...csak az a kérdés, hogy megéri-e, én ma azt mondom, hogy nem... és most a betegségeimről kell beszélnem, elmondani ezt-azt, nem könnyen teszem, mert jobb, ha az ilyen az ember titka marad, de esetleg mégis... mert arra gondolok, hogy jó volna érvelni a dohányzás ellen, hátha valakit éppen én tudnék hozzásegíteni ahhoz, hogy letegye a cigarettát, ha egy ilyen is volna, már megéri
...évekkel ezelőtt fedeztek fel nálam egy chordoma nevű csontdaganatot, jobb oldalt, a gerinc és a keresztcsont között, az orvosok azt mondták, ez egy jóindulatú daganat-fajta, nincsenek áttétei, ámde ha el is távo-

Fotó:
PETROVICS LÁSZLÓ / MTI

lítják, kinőhet újra, mint ahogy velem így is történt

...megoperáltak, újra kinőtt, megoperáltak, kinőtt, operáltak, kinőtt, és minden operáció kisebb-nagyobb... hogy is mondjam? – következményekkel járt, mindig vesztettem valamit az erőmből, annak ellenére, hogy eleinte még elég jól tartottam magamat, egy idő után aztán azt mondtam magamnak, elég, többet nem csinálom, ha egyszer így intézték a dolgomat, akkor bele kell törődnöm, a végén ellen ne kapálódzék az ember, ugye, de akkor jött a Margit betegsége, és ez mindent átértékeltem bennem, már nem a magam iránti felelősség volt a legerősebb, hanem hogy ő mit „akar”, neki mire van szüksége, hiszen amikor az agyvérzése után magatehetetlenül, kómában feküdt a kórházban, én könyörgtem neki, az ágyára borul-

va, hogy ne menjen el, ne hagyjon magamra, akarjon élni... hogy együtt... ahogy eddig... hát nem lehetett magára hagyni, nyilván
...kétezertiz február másodikán volt az utolsó operációm, az eddigi utolsó, ez a nap a katolikusoknál Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe, és állítólag a medve is ezen a napon dönti el, hogy kijőjön-e a barlangjából, vagy inkább aludjon tovább, a szerint, hogy süt-e a nap vagy sem
...nekem viszont ezen a napon kivezték az anyagcsere-funkcióimat, aminek az az előkelő orvosi neve, hogy sthoma
...a chordoma közvetlenül nem függ össze a dohányzással, ezt persze elmagyarázták az orvosok, és megint csak arra mutat, hogy milyen rettenetesen bonyolult módon vagyunk összerakva mi, emberek, egyáltalán élőlények, az azonban biztos, hogy a folya-

A montreali olimpiai
bajnokságot, 1976:
Molnár Endre, Faragó
Tamás, ifj. Szívós
István, Csapó Gábor,
Sudár Attila, Gerendás
György (álló sor),
Horkai György, Kenéz
György, Cserenyák
Tibor, Sárossi László,
Konrád Ferenc
(guggolnak). A mester,
Gyarmati Dezső a
fotón nem látható –
de mindenütt „ott van”
a sikerek mögött...

Fotó:
PETROVICS LÁSZLÓ / MTI

1979: egy nagy karmester – Gyarmati szemében változatlan tűz lobog (de 1980-ban, a moszkvai olimpián „csak” a bronzéremig jutott csapata)

Fotó:
NÉMETH FERENC / MTI

matos leromlásomat nagyban befolyásolta az, hogy mindennek ellenére sem raktam le a cigarettát, akartam, nem ment, leraktam, felvettem, szégyelltem magam, de a szégyennél mindig erősebb volt a késztetés, hogy igenis rágyújtsak

...pedig ekkor már jó ideje mindkét lábamban érzékszervi volt, az operációk által is legyengített jobb lábamban nagyobb mértékben, de a balban levő is éppen elég, érzékszervi esetén pedig az első parancs: azonnal abbahagyni a dohányzást, én azonban nem hagytam abba, annak ellenére sem, hogy ötször is megoperálták, ráadásul az egyiknél átvágtak bizonyos létfontosságú idegeket, s ez eleve megpecsételte a jobb lábam sorsát, de ennek ellenére sem

...vagyis mára roncs vagyok, ezt nem lehet szépíteni, a jobb lábamon, bokánál dekubitusom van, ez szövetnekroztól van, vagyis elhalás, a köznyelv felfekvésnek ismeri, ha elegáns vagyok: „ulcus decubitale”, ha közönséges: elfekélyesedés

...ez csak két éve kísér, hogy úgy mondom: ez színesíti az erős jobb lábi érzékszervet, és azt, hogy mindkét helyen ki vagyok vezetve

...ez természetesen hasi operációval járt együtt, s a még akkor is erős hasfalamon felnyíltak a varratok, vagyis sérvem is van, jó gyermekfej nagyságú, néha úgy nézek ki, mint valami szülő nő

...szerintem nem sikerült jól az operáció, de hát mit tudok tenni, így alakult, tudomásul kell venni, mindehhez már csak azt kell hozzávenni, hogy az operációkkal együtt járó sok-sok altatás, a dohányzás által „megtárogatva”, a szívemet is tönkretette

...mert igen, a dohányzást továbbra sem hagytam abba

...a dohányzás minden szervre negatívan hat, ezt a kisgyerek is tudja, tüdő, erek, szív, cukorbetegség... az én példám mutatja... aki pedig neves ember voltam, talán még vagyok is... hogy ilyen iszonyú bután, ilyen iszonyúan unintelligens módra nem fogtam

fel azt, hogy a dohányzás mennyire kártékony

...vegyük csak azt, hogy amikor az ember rágyújt, azonnal megszédül, nekem is az érzékszervi lábam abban a pillanatban jelez... szóval akkor, most élni akarok azzal az elhatározással, hogy mindenkire rászólok: kérem, aki teheti, azonnal hagyja abba

...teheti? nevétséges! már ebben a megfogalmazásban is benne van a gyengeségem, mert mi az, hogy teheti?! tegye! tegye le! ne fontolgassa, ne mérlekedjen... vegyen példát... igenis, vegyen példát rólam, aki most századszor, de ezúttal végleg leteszem a cigarettát, ez az utolsó szál, amit szívok, még nem égett végig, kiveszem a számból, elnyomom, kész, vége, éjszaka van, senki sem látja, a szalagot letörölhetem, de nem fogom, kell valami bizonyíték arra, hogy mi történik

...mindenki azt mondja, aki füstöl: igen, persze, lehetséges, hogy másokat lever a lábáról, engemet azonban nem fog, és röhögve fújja a füstöt, én is ezt mondtam, és nekem sem volt igazam, mert igenis lever, és ezt már nem lehet visszafordítani, tehát nem azért teszem le, mert meg akarok gyógyulni, hiszen innen már nincs visszaút, és mégis leteszem, mert talán másoknak példának szolgálhatok, és talán élhetnek is még így néhány évig

...noha dohányozni jó

...reggel az első cigareta... mint a narkotikum, szenvedélybetegség, ital, drog, az utóbbiakat megúsztam, de a cigareta elkapott, pedig huszonkilenc éves voltam már, ilyen korra „beáll” az ember élete, a kutya se tanul új trükköket, és persze, még mindig nem vagyok benne biztos, hogy tudom-e tartani magamat a fogadalmamhoz, pedig tudom, hogy más lehetne talán ez az utolsó néhány évem cigareta nélkül, vagy mégis azt írják majd a síromra, hogy elfüstölte az életét? nem tudom

...mit kéne még mondani

...ez egy iszonyú harc

...volt

...és ma is az, mert eddig mindig alulmaradtam, és a kudarcérzet nem múlik el az emberről, mert bizony, az emberek többsége így jár, győz az alkohol, győz a narkotikum, győz a cigareta, nagyon ritka a siker, amit oda lehet állítani a többiek elé, amire hivatkozni lehet, és követni, de azt tudni kell, hogy a szenvedélybetegségekből nincs gyógyulás, nincs gyógyult alkoholista, gyógyult drogos, sem gyógyult dohányos, csak

Fotó: BELICZAY LÁSZLÓ / MTI

olyan van, aki éppen nem iszik, nem lövi be magát, illetve nem gyújt rá, mint most én...ha odaállok a tűkör elé... borzalmas... borzalmas, borzalmas

...jó, az ember megöregszik, az se szép látvány... de ahogy elnézem magamat, gurburba tartással, harminc kilóval könnyebben a „versenysúlyomnál”, nagy hassal, pipaszár lábakkal, és ilyenkor mindig arra gondolok, igen, mindezt a dohányzásnak... köszönhetem... ezt teszi az emberrel napi egy-másfél doboz cigareta, ennyit erről... most kikapcsolom, lassan le kellene feküdni, habár hosszú még az éjszaka, az éjszakák hosszúak, ezt fiatalon el se hinné az ember

...hát nem fejeztem még be, nem fejezem be ezt a... vallomást? mi ez: elmélkedés? mormogás bele az éjszakába, senki sem hallja, de én igen, és tudom, hogy nem vagyok őszinte, megint nem vagyok őszinte, mint ahogy soha, ha a dohányzásról van szó... sok mindenről beszéltem, de a lény-

Gyarmati Dezső (jobbra) és Kárpáti György beszélget Pál Árkai József egykori kulturális miniszterrel (2004. június 13.) – felső kép

2010. október 22. – Gyarmati Dezső, a Nemzet Sportolója a Parlamentben átveszi a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztje polgári tagozata kitüntetését Schmitt Pál köztársasági elnöktől (mellette Orbán Viktor miniszterelnök) – alsó kép

1984: a sikeredző
1981 után a BVSC
kispadján bizonyította
kivételes képességeit
– 1985-ben bajnoki
címhöz segítette
csapatát

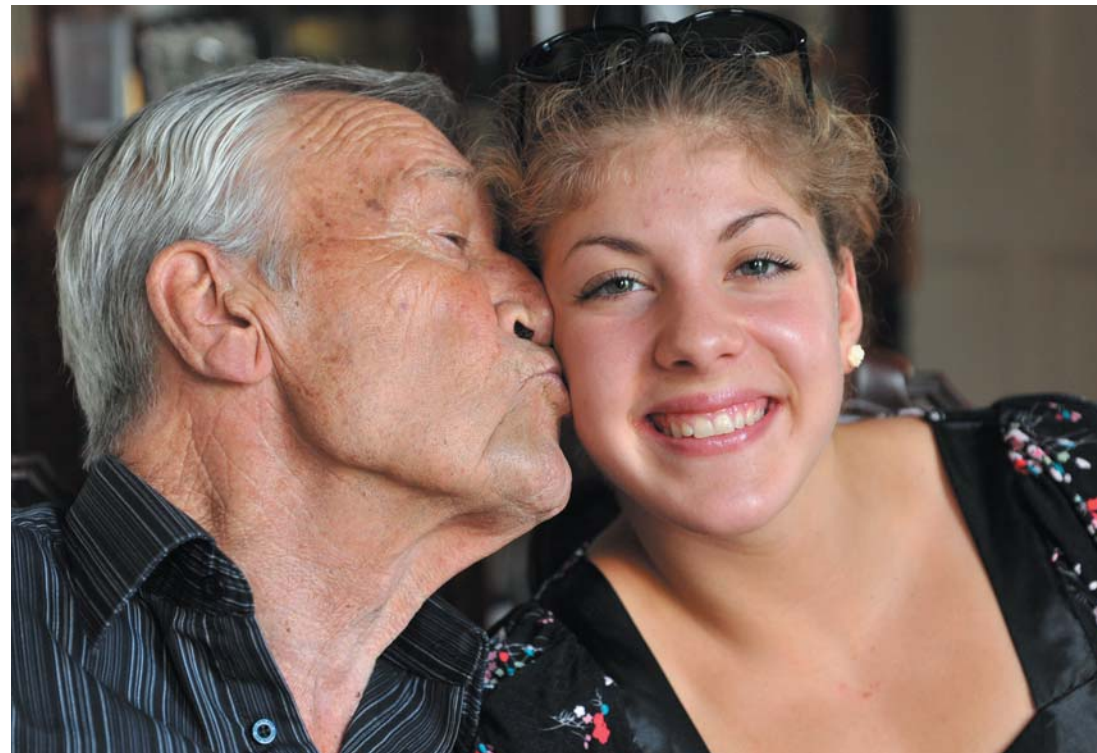
Fotó: WÉBER LAJOS / MTI

történhet semmi olyan az ember életében, amiért még egyszer rágyújtson, ha egyszer már sikerült abbahagynia, és egy ideig ki is tartott ebben... ez a függőség, ami örökké tart, mindig résen kell lenni, ha csak egy pillanatra is elhagyod magad, már elvesztél, nem, nem az idegesség, egyszerűen rá akartál gyújtani, s csak az okot kerested hozzá magadban, hogy megtehesd, hogy úgy tedd meg, hogy azonnal ne kelljen leköpnöd magadat, persze, leköpnöd így is, de mintha mégis, kevésbé szigorúan, hiszen nem rajtad múlott, illetve nem teljes mértékben rajtad, nem csak rajtad, van kívülled álló ok, kvázi magyarázat, hát hiszen ideges vagy, érthető, hogy valahogy le kell vezetni, ezért gyújtottál rá

...ezek után mondom, ismételten: aki még egészséges, és megteheti, az hagyja abba... és azok, akik már nem egészségesek, akiket már szétrombolt a nikotin, ők is jobban teszik, ha abbahagyják, olyan fájdalomtól mentik meg magukat, amilyeneket nem is képzelnek

...nekem már nagyon nagy fájdalmaim vannak, a lábamban, de a tüdőmben is, a hörgőimmel folyamatosan vannak problémáim, krákogok, slejmot köpök... gusztustalan... szóval, szóval, szóval... rossz állapotban vagyok... s ha tudnék valamit tenni az embertársaimért, valamit, hogy legalább ők abba tudják hagyni, annak örülnék, komolyan örülnék, én, az elátkozott dohányos, aki vagyok

...jó, megint megpróbálok, hiszen ha csak egy évvel meghosszabbítom az életemet, az is jó, még ha szenvedve is, mert az ember élni akar, mert élni jó... élni jó, sok rossz van a világban, de sok jó is, ez banális, sok jó is van, s ha az ember pozitív gondolkodású, a rosszat mindig könnyebben elfelejti, mint a jót, arra emlékszik vissza elsősorban, nem a rosszra, azokat az oldalakat lapozza föl szívesebben, amikor valami jót élt át, valami jó történt vele, amikor valami szépet látott a világban, mert igenis a világ tele van szépséggel és jóssággal, amihez most csak annyit tudok hozzátenni, hogy a dohányzás egy átkozott szenvedély, amit fiatalon nem hisz el az ember, hiszen dohányozni alapvetően kellemes dolog, főként, amíg egészséges az ember, és olyankor persze nem hiszi el, hogy mennyi bajnak lesz majd forrása, de hát ez benne a csábító, azt a kort kell megélni, mint én, hogy rádöbbenjen, mit ártott, mit rombolt, nikotin, papír, ilyen megátalkodott baromságra csak ember képes, nincs állat a földön, amelyik tudatosan képes volna ártani önmagának, ilyen állapot egyedül az ember

...tegyék le, tegyék le, tegyék le!
...most már, azt hiszem, befejeztem... végleg

...de még mindig nem fejeztem be, kihagytam azt, hogy már elég régen, amikor reggelente rágyújtok az első cigarettára, akkor valósággal megszédülök, fordul egyet velem a világ, ahogy a nikotin és a füst eléri az agyi ereket, vagyis nem csak a lábamban, hanem a fejemben is érzem a „löketet”, hatnyolc óra kihagyás után, mintha kissé megnyugodott volna a szervezet, és akkor jön neki az első slukk, ami odacsap, szinte felsikolt tőle, mindezt azért ismétlem, hogy mindenki jobban higgyen nekem, amikor azt mondom, hogy kérem: akinek van módja, nem, akiben van ész, akiben van akarat, az hagyja abba, ez a kettő együtt kell, bennem például megvolt az ész egy ilyen döntéshez, de nem volt meg az akarat, hogy kitartsak mellette, ördögi kör a szenvedélybetegség, el lehet élni vele sokáig, de egyszer elkövetkezik a számonkérés, és mese nincs, akkor fizetni kell, azok a betegségek, fájdalmak és

Fotó: KOSZTICSÁK SZILÁRD / MTI

kínok, amiket egy hosszú életen át „kidohányzott” magának az ember, azoktól nem lehet szabadulni, ilyen-olyan szerekkel olykor és átmenetileg enyhíteni ugyan lehet, de megszabadulni tőlük soha, követelik a maguk jogait, ez ellen az ítélet ellen nem lehet fellebbezni

...sokat lehetne erről beszélni... sokat

...megöregedtem

...ha tréfálkozásra csábítana ez az éjszaka, azt mondhatnám: nem elég, hogy dohányzok, de ráadásul még meg is öregedtem, legalább az utóbbi nem lenne!

...nem szeretem az öregkori érzélgősséget, most is igyekszem nagyon tárgyilagos lenni, amikor erről beszélek... ami tény: az az öregség, és az, hogy egyre kevesebb a lehetőségem, és már a mozgás is probléma, tehát, hogy elmenjek valahova, arra is külön rá kell készülnöm, s nem csak fizikailag, hanem lelkiileg, ami messzebb van a lakásomtól, mint a Komjádi, annak már a gondolata is elfáraszt, ez az elmúlás, természetes dolog, nem érdemes siránkozni rajta, hiszen

2012-ben nagyobbik lányunkakéja, Szilágyi Liliána ifjúsági Európa-bajnoki győzelmének örülhetett (képünkön – 2012. július 14.), aki a harmadik generáció tagjaként továbbviszi a „Gyarmati-vonalat”... A londoni olimpián a maga tizenöt esztendejével egyébként volt a magyar csapat legfiatalabb versenyzője; remek helytállását (döntőbe került) egy év múlva Dubajban, az első junior úszó-világbajnokságon két ezüstérmével tetézte. Utóbbi sikereihez azonban a nagypapa, sajnos, már nem gratulálhatott...

A ravatalnál (2013. szeptember 4.) előbb Dr. Szívós István, az 1976-os olimpiai aranyérmes csapat tagja beszélt. „A magyar és a nemzetközi vízilabda történetének elmúlt hetven éve a te életed” – mondta többek között...

erről az egyről nem tehetünk, nem úgy, mint a dohányzásról... úgy látszik, elkalandoztam kicsit a halál felé, de ezen nem is csodálkozom, hiszen két ilyen idős ember esetén, mint Margit és én, az volna csoda, ha nem gondolkodna ilyesmin az embert... Margitka tegnap kétszer elájult, be kellett vinni a Honvéd kórházba, ne tudja meg senki, hogy már ez milyen nehézségekkel jár, ha nincs segítségünk, meg sem tudom oldani, hisz magammal alig bírok, hogyan tudnék valaki mást támogatni, végül mégis mentőt kellett hívni... a stroke-nak vannak járulékos dolgai,

olykor ájulások, de hiába tudja ezt az ember, ilyenkor mindig vak rémület keríti hatalmába... a tehetetlenség érzése, hogy nem tud segíteni, szerencsére csak egy éjszakát kellett bent töltenie, ma már hazajöhetett, alapvetően egészségesebb a szervezete, mint az enyém, noha az agyvérzés megtette a magáét, és ez már mindig így lesz, hol vele van baj, hol velem, hol kettőnkkel egyszerre... nehéz küzdelem, és természetesen tudom, hogy alul maradunk, noha már a gondolat ellen is tiltakozik a bennem levő sportember, mintha ugyan volna más lehetőség... ez az élet... rendje... az élet rendje,

„Engem nem Helsinki, Melbourne vagy Tokió tett kivételes sorsú emberré. Hanem az, hogy Gyarmati Dezső volt a barátom...” – mondta aztán utolsó búcsúszavaival a jóbarát és csapattárs Dr. Kárpáti György (felső kép)

Az első hantok a koporsóra – két leánya, Andrea és Eszter, valamint Máté unokája a sírnál (középső kép)

A mai utód, Benedek Tibor szövetségi kapitány tisztelgése (alsó kép – balra Gyarmati Dezső felesége, Bara Margit)

Dr. Kemény Dénes
a sírnál, aki három
olimpián vezényelte
aranyéremre
a magyar válogatottat

ahogy mondják... most kis szünetet tartok, aztán folytatom

...akkor tehát folytatom a nyavalygást, mert az éjszakának nem akar vége szakadni, tényleg nagyon nehéz, Margitnak ma ugyan jobb volt a hangulata, látszik, örül, hogy megint itthon lehet, a megszokott környezetben, sokat mosolygott, szerencsére sokszor mosolyog, ha meglát, ahogy elcsoszogok a lakásban innen oda, onnan ide, vagy ő megy el a szobám előtt, mindig felcsillan a szeme, nekem sajnos nehezebben megy a mosolygás, nem mintha jobban el volnék foglalva a magam bajával, de mert a kettőnk sorsa foglalkoztat, az a holnap, amit helyette is nekem kell kézben tartani, és ezt a kis-magnót is azért vettem most elő, hogy valami keretet adjon ezeknek a dolgoknak, valamiféle fegyelmező hatást várok tőle, a szétáradó dolgok egyben tartását, mert amiről beszélünk, amit fennhangon kimondunk, azt ugye, végig is kell előtte gondolni, nem lehet csak úgy... bele a vakvilágba... úgy mégse

...Margit szerencsére most jobban van, mióta hazajött a kórházból, de előtte kétszer is elájult egymás után, rengeteg gyógyszert szed, a legtöbb, amit remélhet az ember, hogy nem romlik az állapota. Vagy nem lát-

ványosan. Ahogy az anyém sem. Igen. Valahogy így. Napról napra. És nap nap után. Ha legalább én egy kicsit jobban volnék! De nem. És minden testi bajhoz hozzá jön a rossz hangulat. Illetve, nyilván, a testi bajokkal együtt jár a rossz hangulat. Már a napi rutin is... mennyi erőfeszítés, Úristen, de mennyi! De legalább Margit megint mosolyog. Örül, hogy lát. Mindig azt érzem, hogy én vagyok neki az a biztonság, amely megadja a szükséges... kereteket. Ezért is telefonálok haza olyan sűrűn, ha házon kívül vagyok. Hogy legalább a hangomat hallja. A válasz, persze, csak egy-egy „igen” meg „Dezső”, azzal az elnyújtott ő-vel, nagyon szeretem hallani, pedig hallottam tőle eleget feddően is, annak idején, ha valamivel nem volt elégedett, és melyik feleség elégedett mindig a férjével, mint ahogy fordítva is

...páros kínlódás!

...nekem az állandó fájdalom. Változékony, néha elviselhető, néha alig-alig, de a legrosszabb, amikor azt látom, hogy Margit arca elkeskenyedik, mert ilyenkor tudom, hogy valami baja van, és hogy nem tudja megfogalmazni, hogy segítsék neki, hogyan?! De ha mosolyog?... Akkor nekem még a saját bajom is könnyebb. Így vagyunk összezárvá... egy testben, mondhatnám

...nagy áldás nekünk a televízió. Én jóformán sohasem nézem, s ha igen, akkor is csak Margit társasága miatt, neki azonban ez az egyetlen kapocs a világgal. Mit ért belőle? Hogyan? Pontosan nem lehet tudni. Nekem elég, hogy szívesen nézi, még az ő régi filmjeit is, amiket mostanában elég gyakran vetítenek, ilyenkor megfogom a kezét, megszorítom, ő visszanéz, szája széle lebiggyed, mondana valami szomorút, mert számára az a csodálatosan sikeres szűk évtized ma már csak szomorúság. Leginkább a fájdalom és az a sok bántás, méltánytalanság maradt meg benne. Ilyenkor, mégis, szinte kényszerítem rá, hogy ne forduljon el a képernyőtől, nézd, Margitkám, milyen... szép, szívet melengető, persze, titokban néha nekem is könnyes lesz a szemem. A „magyar Broadway”... milyen... kegyetlen világ

...sajnos, gyakran van baj a kábelrel a házban, ilyenkor elsötétül a képernyő, pontosabban kivilágosodik. Margit rémülten rám néz, mi történt, „Dezsőóóó”, és sok kérdőjel utána. „Igen?”

...igen, mondom, Margitka, elromlott a tévé. De nem baj, mindjárt megjavítják, addig beszéljesszünk. Velem, vagy Irénkével (Jolánnak, Sárával, Erzsikével – a hónapok, évek során változnak a személyek és a nevek). A tévé miatt örökös félhomály van a szobájában, Margit nem kedveli a fényt, a sötét puhasága kell neki, tudom, hogy nem szereti a beteg, megöregedett arcát, és gyakran tűnődöm azon, hogy vajon az anyémmel elviseli-e egyáltalán, hogyan látja azt az öregembert, aki én vagyok, és mint ilyen kicsit az ő tükörképe is. Ha, mondjuk, tükör volnék... Szeretném, ha régi önmagát láthatná bennem. Ezért is próbálok mosolyogni a természetem ellenére. Hogy legalább ezzel a mosollyal... és örülök, amikor visszamosolyog. Ezek a kis mosolyok a mindennapok építőkövei

...de ha nincs tévé, akkor sokkal nehezebb. Gondolkodom is, hogy be kellene végre szereznem valami házikivetítő-félét, sok DVD-vel, ne legyünk ennyire kiszolgáltatva a technikának. Csak ne volnék ennyire antitalentum minden műszaki dologban! Ez a magnó is... Ne tudja senki, milyen megoldhatatlannak tetsző feladatok elé állít. Melyik gomb? És hogy felvesz, vagy letöröl? Vagy üresen forog? És milyen sebességgel?

...az idő.

...ki kell tölteni az időt, és neki sokkal nehezebb, mint nekem. Én legalább levánszorgok mindennap az uszodába, embereket látok, beszélgetünk, iszom egy kávé, néha kérek

egy rántottát a kisvendéglőben, néha csak ülök a medence partján, lehunytom a szemem, és hallgatom a jól ismert zsvajgást, olyan, mintha élne az ember... De Margit. Mi van neki, szegénykémnek? A doboz. Amiben emberek markírozzák az életet

...tudom, hogy nem egyedi a mi sorsunk, a többség ugyanígy kínlódja ki magát az életből, kár, hogy ez nem vigasz

...a jobb lábam. Néha rámeredek, megfogdosom, félig már nem is az anyém, önálló életet él, mondanám, de hát éppen ez az, hogy nem. Nem él. Lassanként... „elmege” tőlem

...mi lesz, ha én is ide szorulok, a négy fal közé? Vagy, ne adj Isten (de tényleg ne!), kórházba kerülök, végleg. Elfekvőbe. Ez a szó is... rettenetes

...mert nem elég, hogy mindez majd velem történik, de plusz még, hogy mi lesz akkor Margittal? Ez a kérdés mindig itt van bennem. Nem ezt ígértem akkor, amikor... megmaradt nekem

...most megint rágyújtottam, nyilván hallatszott az öngyújtó kattanása. Vagyis amit a kazetta elején mondtam, az sztorinó. Sajnos, sajnos! Nem tudtam abbahagyni. Még egy negyedóra sem. Milyen... vacak dolog ez. Milyen kiszolgáltatottság. Gyengeség. Hogy lehetett ilyen akaraterővel meccseket nyer-

Bodrogi Gyula,
a Nemzet Színésze
a Szózatot mondta el
a Nemzet
Sportolójának sírjánál
(képünkön)
Orbán Viktor
miniszterelnökkel)

Fotók: KOVÁCS ANIKÓ

ni, olimpiát? Tényleg nem értem. Nem értem. De most, ahogy a füst szétárad bennem, erőt ad a folytatáshoz. Mármint a kazetta folytatásához

...nem mondom, hogy föladtam az életet, noha néha már jártam ezen a határon. De nem. Viszont azt is érzi az ember, hogy bizonyos dolgok már nem rajta múlnak, nem az elhatározásán (jó, a cigaretta igen, de most ennél többre gondolok)

...egy bizonyos pont után az öreg ember már nem gondol a hátramaradottakkal. Hiány marad utána, fáj nekik, hogy elment? Ez már nem az ő problémája. Csak hát... Margit sorsa átnyúlik az enyémen. Őrá nem lehet legyinteni

...jó, ha én megyek el előbb, ott lesz neki Eszter

...de vajon ő tudja-e majd azt nyújtani neki, amit én? Kétgyerekes családjára, a lányai, a férje, háztartás... neki nem ez lesz a „főállása”, s ki vethetné ezt a szemére? Senki. Nyilván

[...]

(mielőtt a kazetta véget ért, egy szót félbevágva, Gyarmati Dezső a lányairól, a velük való kapcsolatáról beszélt; amikor hónapokkal később megint kórházba kellett mennie, azzal hívott fel, hogy ha bármikor mégis megjelennének ezek az „éjszakai gondolatai” – életében vagy halála után –, ez a nagyon személyes rész semmiképpen se! „Az ember mindenfélét mond öregkori keserűségében. De akkor sincs igaza, amikor esetleg igaza van...”)

Gyarmati Dezső
a három és „fél”
olimpiai aranyéremmel
(a montreali edzői
aranyérmet ő maga
számította félnek)

Fotó: T. BALOGH LÁSZLÓ / REUTERS